

višje etične vrednote življenja, na katere je že doslej pristajal, niti se ne identificira z napadalnimi oznanjevalci nove vere, proti katerim se je še včeraj boril.

Čeprav je poraz stare in sprejem nove vere pri Slovencih in Črtomiru poglavitna tema pesnitve, po kateri se ep tudi imenuje — ne imenuje se npr. Črtomir in Bogomila — je pesnitev z nemajhno, pogosto le nakazano panoramo dogajanja manj primerna za izražanje avtorjevih filozofskih nazorov. Če jih v pesnitvi že hočemo odkriti, smo pred težko nalogo. Paternuju je uspelo ustvariti prepričljiv kontekst, ko je kratko predstavil nekaj Prešernu zvečine znanih del materialističnih filozofov v 18. in prvi polovici 19. stoletja in je s to predstavitvijo prekinil sicer koherentno razlago *Krsta*, da je lahko (pre)interpretiral večumne situacije in izjave junaka. Hkrati je pomensko izpostavljena mesta razložil simbolno ali jih je bral kot ironijo, ki pa ni lahko združljiva s prevladujočo elegičnostjo pesnitve. Da *Krst* ni ustrezno in nedvoumno izrazil avtorjevega duhovnega sveta, je prvi začutil avtor sam, sicer ne bi pesnitvi dopisal še soneta *Matiju Čopu*. Pri interpretaciji pesnitve potemtakem ne gre samo za povezovanje soneta in pesnitve oziroma pesnitve in soneta, več kot potrebno je natančno razločevanje enega od drugega. V *Krstu* je nacionalna, filozofska in religiozna problematika, tudi če je aktualizirana, prepletena z epskim dogajanjem, zlita v glavna junaka pesnitve in nekaj obrobnihih oseb, njena povezava z avtorjem prek pripovedovalčevega medija zgodbe pa je vijugasta, težko razberljiva. Neposredno, vendar ne preprosto je Prešeren to povezavo razvozlal v sonetu.

Pričujoče razmišljanje o Paternujevi razlagi Prešerna, zlasti o njegovi interpretaciji *Krsta pri Savici*, ni moglo izčrpati vsebine monografije in vseh njenih raziskovalnih območij, od genetičnih in interpretativnih do primerjalnih. Kljub osredotočenju na nekatera važnejša poglavja knjige pa bralec ocene ne bo mogel dvomiti o pritrtilnem vtisu, ki velja celoti. Interpretacije pesmi v njej so napisane s tolikšno osebno zavzetostjo in tudi prepričljivostjo, da spreminjajo naše branje o Prešernu ali pa spodbujajo k aktivnemu samostojnemu branju. Monografija predstavlja nov prodor h globljemu razumevanju pesnika in hkrati nov prispevek k razvijanju znanstvene misli naše literarne vede.

Francè Bernik
SAZU, Ljubljana

SLOVENSKI PESNIKI V MADŽARŠČINI

Naše pesnike so pričeli prevajati v madžarščino šele v zadnjih letih, medtem ko je proza — predvsem s Cankarjem — prišla k njim že v predvojnih letih. Cankarjev prevajalec Avgust Pavel je sicer že pred sedemdesetimi leti prevedel nekaj naših ljudskih pesmi, v tridesetih letih pa nekaj umetnih pesmi (Jenko, Kette). Narobe je, da najnovjših prevodov, ki se kar hitro množijo, nikjer na vidnem mestu ne ocenjujemo in jih zato niti nimamo v potrebnem razvidu. Isto velja tudi za slov. prevode iz madž. pesništva, ki jih je prav tako vedno več.

Ker so v kratkem času izdali kar dve zbirki naših najpomembnejših pesnikov v madžarščini, se je potrebno ozreti vsaj kratko tudi na dve prejšnji antologijski zbirki iz zadnjih let. Prvo je pripravila založba Európa v Budimpešti v svoji seriji antologij evropskih slovstev: *A szlovén irodalom kistükre* (Malo zrcalo slovenskega slovstva), 1973, str. 772. Ilustrirani izbor je pripravil ter napisal uvode Stanko Jančič, pregledal ga je L. Hadrovics, prevode pa sta primerjala z

izvirnikom Z. Csuka in F. Tóth. Razen A. Pavla, katerega prevode ljudskih pesmi so tu objavili, in njiju dveh nihče od prevajalcev ne zna slovenščine. Tudi ni povedano, s čigavo pomočjo so prevajali sicer boljši pesniki (D. Tandori, O. Demény, K. Dudás, K. Ács, M. Székely idr.) — po imenih vojvodinskih pesnikov sodeč, so si nekateri pomagali z znanjem srbohrvaščine, kar pa je večkrat usodno. Kljub nekaterim napakam v podajanju lastnih imen v spremnih besedilih, v prevodih naslovov in pesniških besedil je ta prva predstavitev našega slovstva sosedom veliko dejanje. Moralo pa bi tako urednike kot izdajatelje tudi posvariti in poučiti, da je pri takih prevodih, ko ni na drugi strani dobrih poznavalcev jezika, nujno potrebno sodelovanje ne le poznavalcev obeh jezikov, ampak tudi slovenske kulturne in literarne zgodovine, saj so najhujše napake na tem področju bile popravljene v tej izdaji prav zadnji hip.

Kako usodno je zanašanje na domnevne poznavalce, je pokazala zbirka *Csil-lagok és szivek*, Mai szlovém költők (Zvezde in srca, Sodobni slovenski pesniki) Európa kiadó (brez kraja in leta: Budimpešta, 1973), str. 228. Ta 233. zvezek zbirke Moderna knjižnica prinaša izbor od Župančiča in Gradnika do Gajška tako, da je prvi zastopan z dvema pesmima, nekateri današnji tudi z več kot desetimi. Urednik Zoltán Csuka je naveden na ovitku kot »odlični poznavalec južnoslovanskih slovstev« in je podpisan pod tremi in pol stranmi sklepne besede, sestavil pa je tudi opombe o pesnikih, z naslovi zbirk in pesmi — zadnji so navedeni v izvirniku tudi v kazalu. Žal je v teh naslovih toliko napak in v njih prevodih so take, kot npr. Šmitova Lirična postila — prevedena kot »pošta«; napačne oblike krajev, psevdonimi zamenjani s pravim imenom itn. Tako je prišla v knjigo tudi pesnica iz Belovarja z zbirko Do neba bijelog. Kdo je v prozi prevedel vsaj del teh pesmi, ni povedano in bi primerjava z izvirniki peljala predaleč. Poleg nekaterih prejšnjih prevajalcev nastopajo tudi še npr. Nemes Nagy Ágnes, Rab Zsuzsa, Weöres Sándor, Illyés Gyula, velik del pa so prevedli urednik sam in nekateri vojvodinski pesniki.

Zoltán Csuka je že prej prevedel Prešernov Sonetni venec, ki sta ga izdali z izvirnikom in podobami Pomurska založba in peštanska Európa 1971 (prim. JiS 1971-72, 48-49), zato ni bilo težko izdati Prešernovih pesmi (*France Prešeren, Versek*, v zbirki Lyra Mundi, Európa Kiadó, Budapest 1975, str. 119) v posebni knjižici. Večino pesmi je namreč prevedel Dezső Tandori, ki je objavil enajst besedil že v Janeževi antologiji; sprejeli so vanjo Csukov prevod Sonetnega venca, nov prevod Lászla Latorja in le-tega prevode še treh pesmi. Pesmi je izbral in uvod napisal Josip Vidmar. Tandorijevi prevodi so na splošno zelo dobri, ker se niti ne oddaljujejo bistveno od izvirnika ne glede besedila ne glede oblike. Ohranil je mero in dikcijo Prešernovega izvirnika, kolikor je to sploh mogoče v tako različnih jezikih. Tuji bralec, ki ne pozna slovenskega besedila, bo še bolj užival kot Slovenec, ki mu ob prevodu zveni izvirnik in ki ga za nas tako ni moč prevesti enakovredno. Kako se je Tandori poglobil v Prešerna, dokazuje npr. prevod *Gazel*, v katerih ni le ohranil refrena, ampak tudi rime pred njim. Seveda se refren pomensko razlikuje od izvirnega in prav v prvi *gazel* najbolj moti, da je »tvojega imena« prevedel s »tvojega krasnega imena«.

Zanimiva je primerjava obeh prevodov Sonetnega venca, saj se dokaj, včasih kar močno razlikujeta. Csuka je ohranil prvotno obliko svoje objave iz 1971, ki smo ji mogli očitati marsikako smiselno napako, izpuščanje imen, oddaljevanje od Prešerna. Novi Latorjev prevod je mnogo boljši, ker ni opustil npr. lastnih

imen, ki so za Prešerna vendarle značilna, ker sledi kolikor mogoče izvorniku tudi v pomembnih narodnostnih imenih in izrazih in ker se v celoti ni oddaljil od Prešernovega izraza, njegove oblike in dikcije.

Uvodno besedo je prevedla Orsolya Gállos; ta je napisala tudi najpotrebnejše opombe k pesmim na štirih straneh. Ko bi jih bil pregledal kdo od slovenskih poznavalcev, bi npr. pri Vrazu dodal, da je bil tudi slovenski pesnik, in bi ves stavek o njem in ilirizmu preoblikoval. Pri Kranjski Čbelici bi omenil še peti zvezek. Ne bi zapisal tako trdno, da je Prešeren prvič srečal Julijo v trnovski cerkvi 1835, in Kompostelje poznamo od nekdanj kot Santiago de Compostela, ne pa Sebastiano. Pri Lušarjah bi dodali obliko Višarje in pri Marijinem Celju nemško ime, sicer bo Madžar mislil, da je v Sloveniji. Večina Madžarov ne bo spoznala pod imeni Karantania, Koroška svojega Karintia. — Kljub vsemu je knjižica lepa predstavitev Prešerna Madžarom, medtem ko Gradnikov prevod njegovega sodobnika Petőfija čaka že 50 let, da pride med slovenski svet.

Istočasno z izborom novejšje madžarske lirike in zbirke Adyjevih pesmi so letos izdali dvojezični izbor iz *Zupančičeve* poezije: *Ti skrivnostni moj cvet — Te titok-virág*, Pomurska založba in Európa Könyvkiadó (Budapest) 1978, str. 105, natisnila tiskarna Jožeta Moškriča v Ljubljani. Izbral, uredil in prevedel Jože Hradil, prepesnil *Sándor Weöres*. Slednji velja za mojstra madžarske pesniške besede in njegovo današnjo veljavnost mu je enainvajsetletnemu ob prvi zbirki pesmi napovedal naš rojak Avgust Pavel, njegov intimni vzgojitelj. Weöresove prevajalske skušnje so velike, njegova sposobnost posnemanja nekaterih madžarskih pesnikov že davno poznana, zato se ne čudimo, da se je zelo posrečeno vživel tudi v Zupančičev svet; posnel, kolikor je le mogel, ritem, dikcijo njegovih pesmi in zapovrstnost rim. Ne moremo presoditi, koliko ga je na nekaterih mestih opazno zavedel dobesedni prevod od izvornika ali pa se mu je odmaknil zavoljo formalnih težav.

Taka mesta so npr. božji kovački (str. 10), ki so v prvi kitici izostali, v četrti pa postali »božje duše«, kar se ne sklada z značajem pesmi. Zato pa je Uspavanka tako kongenialno prepesnjena in je pesnik ohranil celó izvorni pripev: Aja tuta... Weöres je odličan otroški pesnik, kar dokazuje prevod obeh pesmi iz Cicibana, ki bi ga mogel prav on najbolje prevesti. — *Zveza v osi božji naturi*, ni »v božjem bistvu«, *ne obupuj* (42) je prevedeno »ne zavidaj«. Najbolj pa moti v pesmi Vseh živih dan kljub pravilno prevedenemu naslovu, da so te poudarjene besede, sestavni del bistva pesmi, zbledele v prvi vrstici v »Jaz čutim vse dneve, ki so živim prisojeni — v zadnji kitici pa v »vaš najlepši dan«. V Žeb-ljarski — kakor je uspela — so opuščeni »možjé, žene, mehovi«, v četrti, v ciklu Manom Josipa Murna je druga kitica smiselno narobe prevedena, kot da bi bile vse lastnosti pesnikove in ne dekletove. In še kaka podobna pomanjkljivost.

Čeprav vsi prevodi resnično pojejo, se po tesni vsebinski in izrazni naslo-nitvi, po kar Zupančičevem ritmu posebno odlikujejo prevodi Z vlakom, Pesem mladine, Glosa. Ob tem lahko z veseljem pričakujemo Weöresovih prevodov še drugih pesnikov moderne, ki so napovedani. Za pesmimi je dodana v obeh je-zikih Tabula vitae O. Zupančiča na štirih straneh, ki ob življenjskih postajah podaja naslove njegovih zbirk (pri štetju četrte napake v madžarščini).

Vilko Novak
Ljubljana